

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 75.071.1.(477.41)

Петрова О. М.

БАРОКОВИЙ ЕКСТРИМ ЛЕОНІДА ЛИТВИНА

Репрезентовано творчість художника-маргінала Леоніда Литвина за домінуючою темою «Образ України».

Ключові слова: Україна, експресія, вітальність, маргінальність.

Литвин Олексій Григорович, який називає себе Леонідом, народився у 1934 р. в селі Крюківщина (Київщина). Змалку відчув себе іншим, ніж його односельці, які закидали йому не лише дивакуватість, а, навіть, аморальність через непрагматичну Олексієву любов до землі, яку він не опрацьовував як селянин. У 1955 році він почав навчання у Дніпропетровському художньому училищі, яке й закінчив у 1961 році. Надалі, понад п'ятнадцять років, на взірць Григорія Скороди, мандрував, вивчаючи як життя, від Владивостока до Ленінграда, так і музейні колекції. І хоча у 1978 році Литвин назавжди повертається у рідне село, бо треба ж мати якийсь притулок, він не пристає до сільського буття. Митець завжди при пензлях та палітрі. Село відповідає митцеві несприйняттям його інакшості. Такою самою була Марія Приймаченко, доля дивака спіткала геніального Поля Сезана, Ніко Піросмані, всіх тих, хто ламав усталений світогляд оточення в житті та в мистецтві. За словами Литвина, він на творчій роботі з 1961 року по сьогодні. Іншого йому не треба.

Його світ непорушно стоїть на трьох китах: Україна – постійний об'єкт його творчого захоплення, живописне ремесло – як спосіб реалізації особистості та кохана дружина Ганнуса, яку Литвин не лише пише без упину, але ще й на звороті полотен усе життя висилає до неї віршовані зізнання у коханні.

Творчість живописця сприймається енциклопедією буття України, її землі та людності. Із нестримним напором надлюдського, по-мікеланджелівськи могутнього темпераменту, автор сотен полотен жадібно фіксує різноманіття ландшафтів України, небо, на яке задивляється, людей, яких зустрічає на життєвій дорозі, квіти в городі, натюрморти. Шевченкові персонажі такі

самі, як його сусіди, зримо-реальні особистості: художник у діалозі із Наймичкою, Ковашкою Катєю, солдатом у колодках та кістлявою із косою. Літературні рефлексії та життєві спостереження сплавлено в колористичну магму – у панораму духовного та фізичного буття України. Здобута при народженні належність до України – не лише усталений сюжет, образ землі, що безкінечно множить у циклах пейзажних полотен. Україна для Литвина – наслання, марення та любов. Художник кожним дотиком пензля стверджує власну духовну належність до цієї землі – звідси жагуча потреба писати звиви річок, площини полів, пластику горбів та урвищ, грозіві небеса із дощами та буйно барокові натюрморти, а головне – творити ідилії із образом коханої Ганнусі. Наркотична любов до неї та до України синонімічні. Між двома головними персонажами не існує дистанції: Україна дорівнює красі Ганни, а її тіло, перса, обличчя, вся її істота для Литвина асоціюється з образом вітчизни.

У час, коли так зване актуальне мистецтво чи втомлений від самого себе постмодернізм вихваляють власну нудьгу та гламурні забаганки, що заступили справжню емоційність, коли раціоналістичну розсудливість чомусь зараховують до відомства «любові», чуттєво-мистецький шал Леоніда Литвина дорівнює Шекспіровій пристрасті чи Дантовому зверненню до Дами-Петри: «Чого ти не стогнеш, як я у моєму пеклі?».

За тотальної відданості мистецтву, виставкова біографія живописця аж надто стисла. Він людина, не здатна до самореклами та практичних вчинків. Час від часу з 1965 року його полотна з'являються на республіканських та обласних виставках. Лише у 1987 році відбулася перша персональна виставка художника у передміській Боярці. Нарешті у 2000 році шанувальники

живопису ознайомилися із розлогою експозицією Литвина у Національному музеї ім. Т. Г. Шевченка (Київ). Іван Дзюба, тоді голова Комітету з Національної премії ім. Т. Шевченка, почав опікуватися долею митця. І по сьогодні родина Дзюби не покинула художника. Полотна привернули увагу не лише очевидною закоханістю автора в Україну, а й тривожним, драматично-напруженим трактуванням здавалося б ідилічних тем. Активний чорний контур, типовий для стилістики Литвина, темна, срібляста гама аж надто прозоро натякали на непросту долю рідного краю. На цій щасливо-драматичній, амбівалентній гойдалці, у постійній напрузі, у динаміці злету та падіння у темряву живе душа майстра та досить жорстка стилістика полотен.

Дуалізм краси та драми прочитується у підтексті кожної композиції. На полотні «Апофеоз», що за сюжетом є лише натюрмортом із червоними раками, яких написано на тлі картатого килима чи хустини, бачимо бездоганно організовану композиційну структуру. Чому натюрморт із раками названо «Апофеозом»? Справа не в тому, що написано, а як втілено. Апофеозом є майстерність Литвина як вигадливого композитора. Натюрморт мерехтить подрібненими чорно-сріблястими ритмами орнаменту та червоними цяточками (раки). Це нагромадження дрібних форм напевно розсипалося б, якби автор не ввів до центру композиції лимонно-жовту пляму. Вона об'єднала навколо себе решту елементів. Цей акцент перетворив орнаментальну структуру на цілісний організм, на справжній «Апофеоз» композиторського таланту митця.

Розмова саме про художню форму в полотнах Литвина підводить глядача до дражливої демаркації між двома живописними системами, які співіснують у творах автора. Стилістично Лит-

вин балансує на зламі між окремими прийомами професійного (вченого) мистецтва та наївізмом і, навіть, кічем. Його стилістика як хамелеон, кожної миті нібито змінює вектор сприйняття полотен. Бачимо бездоганно побудовану конструкцію оголеної моделі, а поряд відгомін народного наївізму типу «килимів із лебедями». Протилежні зображальні системи зав'язано нероз'ємним тугим вузлом у живописному мисленні автора, що дає підстави наполягати на маргінальній основі творчості Литвина. Автор буйнобарокової стихії, по суті є експресивним екзистенціалістом. Життя Литвина активізувалося на порозі, на мосту між двома берегами. Сільський соціум його відкинув як щось незрозуміле, незвичне. Художньо-професійний загаль обійм йому не відкрив. Не з власного бажання Литвин опинився у ситуації маргінала (як Піросмані, Руссо, Мештрович, інші). Він – носій проміжного типу соціальності; особистість, що у середнохресті конфлікту із загальноприйнятими нормами, він самоізолювався від них. Митець – «прикордонна» людина, поза системами, ні тут, ні там. Цей художник амбівалентний. І тільки потужна креативна сила, Богом даний мистецький та людський темперамент не дає йому впасти, а натомість із неймовірним баченням власної місії писати Україну.

Леонід Литвин – рідня першим маргіналам – античним кінікам. Митець, далекий від філософської фразеології (амбівалентність, прикордонність, креативність, інше), в час, коли на Україну з лихого біди насунулась хмара невігластва, постає як хтонічна постать. Він і його потужне мистецтво, позитивне бачення світу, всього огрому України напрочуд потрібні нам у кризовий період як надійний міст для переходу через хаос.

O. Petrova

BAROQUE EXTREEM OF LEONID LYTVYN

The article represents creativity of marginal artist, Leonid Lytvyn, by the predominate topic "Image of Ukraine".

Keywords: Ukraine, expression, vitality, marginality.

Матеріал надійшов 26.01.2012